

FÖRORD

Man kan se på olika sätt när det gäller att dokumentera hembygden.

Vissa föredrar att studera 17- och 1800-talens omvälvande skiften av marker och egendomar, medan andra intresserar sig för det tidiga 1900-talet fram till våra dagar. I den här publikationen försöker vi blanda detta till en förhoppningsvis njutbar mix för den intresserade läsaren. Vi tittar också framåt i tiden, ett stycke in på 2000-talet.

Den som ser någon form av systematiserad vetenskap i detta ser helt fel, skriften bygger på författarnas mycket personliga engagemang, värderingar och intressen, valet av ämnen och inslag är helt utan system. Ett arbete av den här typen kan aldrig betraktas som färdigställt men måste ändå avslutas och presenteras. Vår förhoppning är att vi och andra kan arbeta vidare i ämnet och med hjälp av modern IT-teknik komplettera denna dokumentation.

Trots att vår huvuduppgift varit att dokumentera Fors har vi också intresserat oss för kringliggande trakt framförallt i beskrivningen av nutid.

Vissa inslag är signerade, andra anses som kollektivt framställda och en del är rena fakta ur tidigare dokument och skrifter.

De äldre fotografier som finns i dokumentet och som inte har angiven upphovsman är tagna ur Gillets eget arkiv.

Västerhaninge år 2004

Haninge Hembygdsgille Dokumentationsgruppen

Sune Nilsson
Ålgvägen 30
137 32 Västerhaninge

08/50021961

sune.n@telia.com

Fors By med omnejd.

Fors ligger några kilometer söder om Västerhaninge centrum efter gamla landsvägen mot Nynäshamn.

Fors omnämns, enligt bygdens store nedtecknare Gustaf Adolf Westerlin, i ett fastebrev redan 1327 och Fors 1 "herrgården" var på 1500-talet i Gustav Vasas ägo och överläts år 1609 på Johan III:s yngste son hertig Johan. Via ägare som bl.a. Gustaf Horn, Peder Sparre och grosshandlare Henrik Busch gick gården på konkursaktion år 1861 till riksdagsmannen C. F. Hallström och via några "korta" äganden köptes Fors av lantbrukaren Lars Johan Hallberg år 1892. Gården blev kvar i släkten fram till 60-talet och den sista egentlige brukaren var Sven Nilsson, dotterson till Hallberg. Herrgården Fors såldes då till SIAB och därefter till Årsta AB och är numera en hästgård.

Utöver herrgården, öster om vägen, räknas också Östergården till Fors samt ett antal mindre hemman benämnda Westerfors vars huvudsakliga belägenhet var på kullen väster om landsvägen. Dessa gårdar är sedan länge nedlagda och markerna utarrenderade. Ett undantag dock, den norr om byn belägna Skarplöt brukades så sent som år 1999, i samma släkt i nästan 250 år.

I början på 1900-talet fanns i Fors By enligt tillgängliga fakta sju brukade gårdar om man räknar in Nyfors som tillhör Berga. Det fanns också c:a 10 torp, lägenheter och backstugor. Dessutom fanns en gästgivargård, en kvarn, en såg, en smedja och ett båtsmanstorp. Vissa uppgifter tyder dessutom på att det fanns minst två handelsbodas. Från husförhör gjorda 1895 finner man att ungefär 90 människor bodde och verkade i byn. Fors var på den tiden minst lika betydelsefull för socknen som Kyrkbyn. Utvecklingen av kyrkbygden startade egentligen inte förrän i mitten på 1800-talet varför man kan anta att Fors under århundraden varit ett nav för socknen.

Efter det att järnvägen mellan Stockholm och Nynäs kom till år 1901 minskades byns betydelse, exvis försvann Gästgivargården som verksamhet och en av handelsbodarna flyttades till Tungalsta stationssamhälle. År 1930 finns c:a 60 personer skrivna i byn, de flesta med anknytning till jordbruket, antalet boende minskar sedan stadigt och nu finns drygt 30 fast boende, inigen med jordbruk som levebröd.